

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Stärkt pandemiberedskap (SOU 2025:48)

(S2025/00922)

Utifrån de utgångspunkter Försäkringskassan har att beakta, har myndigheten följande synpunkter.

7.5.2 Det bör vara möjligt att göra undantag från skyldigheten att utreda sjukdomsfall, 7.5.4 Det bör vara möjligt att göra undantag från skyldigheten att lämna individuellt utformade råd och 7.5.5 Det bör vara möjligt att göra undantag från skyldigheten att lämna individuellt utformade förhållningsregler

I betänkandet föreslås att regeringen under vissa förutsättningar ska få meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser i smittskyddslagen (2004:168), Sml. Det gäller bland annat undantag från bestämmelserna om skyldighet för envar att utan dröjsmål söka läkare och låta läkaren göra de undersökningar och ta de prover som behövs för att konstatera om smittsamhet föreligger. Det gäller även undantag från bestämmelserna om skyldighet för den behandlande läkaren att ge individuellt utformade medicinska och praktiska råd och besluta om individuellt utformade förhållningsregler. I betänkandet anges inte något om hur dessa förslag kommer att kunna påverka handläggningen av smittbärarsättning (smittbärarpenning och resekostnadsersättning); ersättningar som Försäkringskassan beslutar om och betalar ut.

Enligt 46 kap. 5 § första stycket socialförsäkringsbalken, SFB, har en smittbärare rätt till smittbärarpenning om han eller hon måste avstå från förvärsarbete på grund av beslut enligt smittskyddslagen (1), eller läkarundersökning eller hälsokontroll som smittbäraren genomgår utan föregående beslut enligt 1 och som syftar till att klarlägga om han eller hon är smittad av en allmänfarlig sjukdom (2). Enligt 110 kap. 24 § SFB ska det till en ansökan om smittbärarpenning som grundas på beslut som avses i 46 kap. 5 § första stycket 1 SFB fogas en kopia av beslutet enligt smittskyddslagen eller ett intyg med uppgift om beslutets innehåll. Till en ansökan om smittbärarpenning som grundas på sådant förhållande som anges i 46 kap. 5 § första stycket 2 SFB eller en ansökan om resekostnadsersättning enligt 46 kap. 20 § SFB ska det fogas ett intyg om den företagna åtgärden. Av 46 kap. 6 § SFB framgår att smittbärarpenning får dras in eller sättas ned, bland annat om smittbäraren inte följer förhållningsregler som har beslutats med stöd av smittskyddslagen.

Om regeringen skulle utnyttja föreslagna möjligheter att besluta om undantag från angivna bestämmelser i smittskyddslagen, skulle regeringen också i en förordning behöva besluta att 110 kap. 24 § SFB inte ska tillämpas när det gäller ansökningar om smittbärarpenning, som grundas på ett beslut eller förhållande som avses i 46 kap. 5 § första stycket SFB, och ansökningar om resekostnadsersättning enligt 46 kap. 20 § SFB, för

att Försäkringskassan ska kunna fatta beslut om smittbärarersättning. Det skedde under covid-19-pandemin.¹

Försäkringskassan anser, mot bakgrund av de erfarenheter myndigheten gjorde under covid-19-pandemin, att det är viktigt att den rättsliga regleringen när det gäller smittbärarersättningen anpassas så att den kan tillämpas på ett rättssäkert och resurseffektivt sätt även i samband med en pandemi.² Ur beredskapssynpunkt är det viktigt att säkerställa att handläggningen av smittbärarersättning kan ske utan avbrott eller dröjsmål vid omfattande smittspridning av en allmänfarlig eller samhällsfarlig sjukdom.

10.10.1 Uppdrag att kartlägga oklara ansvarsförhållanden

Uppdraget att se över regelverk och arbetssätt involverar många myndigheter och berörda aktörer

I betänkandet föreslår utredningen att ett urval myndigheter via regleringsbrev ska ges i uppdrag att se över regelverk och arbetssätt så att oklara ansvarsförhållanden förebyggs i fråga om hantering av en pandemi eller annan omfattande smittspridning. I uppdraget bör enligt utredningen ingå att kartlägga och analysera om det finns otydligheter i form av överlappande regler, luckor i reglerna eller regelkrockar. I uppdraget bör också ingå att föreslå vad som närmare behöver åtgärdas i regelverk och arbetssätt för en bättre hantering av en kris som en pandemi eller annan omfattande smittspridning. Om bemyndiganden saknas eller om de identifierade otydligheterna kräver ändringar av lagar och förordningar inom myndighetens verksamhetsområde, bör förslag på sådana ändringar enligt utredningen lämnas till ansvarigt departement.

Försäkringskassan är inte med bland de myndigheter som uttryckligen föreslås omfattas av nämnda uppdrag. Det beror sannolikt på att utredningens uppdrag inte omfattat frågor om ersättning till enskilda som drabbas av inkomstförluster till följd av en pandemi eller annan omfattande smittspridning. Försäkringskassan vill dock framhålla att förutsättningarna för enskilda att få ersättning för inkomstförluster har stor betydelse för ett framgångsrikt smittskyddsarbete. Det gäller särskilt för sådana åtgärder som bygger på frivillighet. Ersättningsmöjligheterna har också betydelse för bedömningen av proportionaliteten i olika tvingande åtgärder.

Försäkringskassan administrerar ett flertal förmåner av avgörande betydelse för försörjningstryggheten vid omfattande smittspridning, såsom sjukpenning, smittbärarersättning och tillfällig föräldrapenning. Myndigheten har tidigare uppmärksammat behovet av att ha ett socialförsäkringssystem som är anpassat till att fungera även vid sådan smittspridning. Bland annat har myndigheten lämnat in en framställan till Socialdepartementet om utvidgad föreskriftsrätt om undantag från socialförsäkringslagstiftningen vid extraordinära händelser i fredstid.³ I framställan påtalades att extraordinära händelser i fredstid kan aktualisera behov av effektiv och snabb normgivning inom hela socialförsäkrings-

¹ Se 16 § förordningen (2021:60) om viss sjukpenning i förebyggande syfte och viss smittbärarpenning med anledning av sjukdomen covid-19 och 1 § förordningen (2021:1238) om undantag från bestämmelser om ansökan om smittbärarpenning med anledning av sjukdomen covid-19. Regleringen innebar bland annat ett tillfälligt undantag från kravet på att lämna in en kopia av beslutet enligt smittskyddslagen eller ett intyg med uppgift om beslutets innehåll för att beviljas smittbärarpenning.

² Jämför Inspektionen för socialförsäkringen, ISF, rapport 2023:5 Smittbärarpenning i pandemics tid – En granskning av hur socialförsäkringen fungerade under covid-19-pandemin för de som avstod arbete på grund av smitta. I rapporten, s. 97, konstaterar ISF bland annat att smittbärarpenningens konstruktion inte är anpassad för en storskalig smittspridning av en smitta som covid-19 och att man bedömer att det finns ett behov av att se över hur regelverket för smittbärarpenning skulle kunna fungera på ett träffsäkert sätt, särskilt när det är fråga om en storskalig smittspridning.

³ FK 2023/018687.

området, inte bara inom de förmåner som nu omfattas av 2 kap. 5 a § SFB, bland annat smittbärappening i 46 kap. SFB.⁴

Försäkringskassan har också tidigare lämnat in en framställan till Socialdepartementet med förslag om att tillsätta en utredning för att analysera behovet av regeländringar och ta fram förslag på hur ett förutsebart, systematiskt sammanhängande och robust socialförsäkringsregelverk vid bland annat allvarliga fredstida kriser bör utformas.⁵

Beslut i detta ärende har fattats av överdirektör Maria Rydbeck i närvaro av rättsliga experterna Pernilla Keinestam Lindell och Susanne Hansson, de senare som föredragande.

Maria Rydbeck

Pernilla Keinestam Lindell

Susanne Hansson

⁴ I 2 kap. 5 a § SFB (i kraft den 7 april 2020), anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen, kan meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning i 13 kap. SFB, sjukpenning och karens i 27 och 28 kap. SFB, smittbärappening i 46 kap. SFB och handläggning av ärenden i 110 kap. SFB. Sådana föreskrifter kan endast meddelas vid extraordinära händelser i fredstid.

⁵ FK 2022/012527.